

ISBN: 978-625-7587-15-0

© 2018 Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.

ketebe.com

Ketebe Yayınları: 479

Felsefe-Bilim

Yayın Yönetmeni
Furkan Çalışkan

Dizi Editörü
Yusuf Genç

Yayıma Hazırlayan
Hümeyra Okuyan

Düzeltilen
Beza Ceran

Kapak
Harun Tan

Mizanpaj
Nilgün Sönmez

1. BASKI

Eylül 2021
İstanbul

Ketebe Yayınları
Sertifika No. 49619
Maltepe Mahallesi Fetih
Caddesi No: 6 Dk: 2
Topkapı 34010 İstanbul
Tel: 212.612 29 30
e-mail: ketebe@ketebe.com

Baskı ve Cilt
Mega Basım Yayın San. ve Tic. A.Ş.
Cihangir Mah. Güvercin Cad.
No: 3/1 Baha İş Merkezi A Blok
Kat: 2 34310 Haramidere -
Avcılar / İstanbul Sertifika No: 44452
Tel: 212.412 17 00

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Ketebe Kitap ve Dergi Yayıncılığı A.Ş.'ne aittir.
İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

Felsefi Akledilirler Öğretisi
Aklın Sınırlarında Metafizik

ABUZER DIŞKAYA

Abuzer Dişkaya

1977'de Adıyaman, Gerger'de doğdu. İzmir, Torbalı'da büyüdü. 2003 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun oldu. Aynı yıl İslam felsefesi ve kelam alanında yüksek lisans yapmak için İran'a gitti. 2009 yılında Kum, Şeyh Müfit Üniversitesi Felsefe ve Kelam Anabilim dalında "İbn Sina'da Akıl ve Akli Bilgi" başlıklı teziyle yüksek lisansını bitirdi. 2013 yılında İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü'nde doktora başladı ve 2020 yılında "Akılın Sınırlarında: İslam Felsefesi Geleneğinde İkinci Akledilirler Öğretisi" başlıklı teziyle doktorasını bitirdi. Halihazırda İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü'nde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır. Abuzer Dişkaya evli ve bir çocuk babasıdır.

İÇİNDEKİLER

TAKRİZ	15
ÖNSÖZ	21
GİRİŞ	29

BÖLÜM I

HARİCÎ KAVRAMLAR OLARAK FELSEFİ AKLEDİLİRLER	
İDRAK, AKIL VE HAKİKAT: AKLEDİLİRLERİN	
ONTOLOJİK VE EPİSTEMOLOJİK STATÜSÜ	49
FÂRÂBÎ FELSEFESİNDE İKİNCİ AKLEDİLİRLER.....	53
Duyulur-Akledilir Ayrımı.....	53
Akledilir Olanın Tanımı	54
Akledilirlerin Taksimi	55
Akledilirlerin Birinci Akledilirler ile	
İkinci Akledilirler Olarak Ayrılması.....	56
Fârâbî Felsefesinde Birinci Akledilirler	58
Birinci Akledilirlerin Mantık İlminin	
Konusuyla Olan İlişkisi.....	62
Birinci Akledilirlerin Zihinde	
Meydana Gelmesi: Tecrit Faaliyeti.....	64
Birinci Akledilirler ile Dış Âlemdeki Misdakları	
Arasında Bulunan İlişki: Mutabakat Anlayışı.....	67
Birinci Akledilirler ile Misdakı Arasında	
Haricî Arazilardan Kaynaklanan Farklılıklar.....	70
İçsel Farklılıklar	71
Birinci Akledilirlerin Temel Özellikleri.....	73
Fârâbî Felsefesinde İkinci Akledilirler.....	74
Genel Bir Giriş.....	74
İkinci Akledilirlerin Zihnî Olmasının Anlamı.....	76
İkinci Akledilirlerin Evveli Olmaması	

Anlamında Nihayetsiz Olması.....	77
İkinci Akledilirlerin Adlandırılma	
Ciheti ve Benzer Kavramlar.....	78
İkinci Akledilirler Başlığı Altında	
Ele Alınan Kavramlar.....	80
Mantiki Kavramlar.....	80
Zihni ve Nefsi Hâllerden Haber	
Veren Kavramlar.....	81
İlişkisel Olan Varlık, Nispet ve İzafe Kavramları... 81	
Müteselsil Kavramlar.....	82
İkinci Akledilirlerin Dış Âlemle Olan	
Mutabakatı Meselesi: İkinci Akledilirlerin	
Dışı Neresidir?	84
İkinci Akledilirler ile Misdakları	
Arasında Bulunan Farklılık.....	85
İkinci Akledilirler ile Hariç Arasında	
Bulunan Mutabakatın Mahiyeti.....	85
Fârâbî'nin Akledilirler Taksiminin Dışında	
Kalan Yeni Bir Kavram Çeşidi: Felsefi Akledilirler	86
Fârâbî Felsefesinde Felsefi Akledilirlerin Yeri.....	87
Felsefi Akledilirler ile Birinci Akledilirler	
Arasında Bulunan Farklılıklar.....	88
Felsefi Akledilirlerin İkinci Akledilirlerden	
Ayırt Edilmesi	95
Felsefi Akledilirlerin Belli Bir Kavram	
Grubu Olarak Görülmesi: Sadece Felsefi	
Akledirlere Has Olan Özellikler	98
Felsefi Akledilirlerin Sahip Olduğu Özellikler	105
Dışsallık.....	105
Misdakta Birlik.....	112
Felsefi Akledilirlerin Zihinde Meydana Gelme Şekli	114
Felsefi Akledilirler Başlığı Altında	
Ele Alınan Kavramlar.....	115
İBN SİNA FELSEFESİNDE İKİNCİ AKLEDİLİRLER.....	116
Taakkul/Akletme Nedir?.....	116
Akledilirlerin Taksimi	116
İbn Sina Felsefesinde İkinci Akledilirler.....	117

Tanım ve Özellikler	117
İkinci Akledilirler Başlığı Altında	
Ele Alınan Akledilirler	124
İkinci Akledilirlerin Mantık ve	
Metafizikle Olan İlişkisi	124
İkinci Akledilirlerin Sahip Olduğu Özellikler	128
İbn Sina Felsefesinde Felsefi Akledilirlerin Yeri	129
İbn Sina'nın Akledilirler Anlayışında	
Felsefi Akledilirlerin Yeri	129
Felsefi Akledilirlerin Birinci	
Akledilirlerden Ayırt Edilmesi	129
Felsefi Akledilirlerin İkinci	
Akledilirlerden Ayırt Edilmesi	132
Felsefi Akledilirlerin Belli Bir Kavram	
Grubu Olarak Ayırt Edilmesi	136
Felsefi Akledilirlerin Özellikleri	138
Tasavvur Edilmiş Olma	138
Felsefi Olmak: Sadece Metafizik İlminde İncelenmeleri. 140	
Mahiyete Dair Olmama: Felsefi Akledilirler	
Cins, Fasil veya Tür Değildir	141
Dış Âlemle İlişkili Olma: Felsefi	
Akledilirlerin Harici Olması	144
Arız Olduğu Şey ile Ayniyet	152
Misdakta Birlik	156
Akledilirlerin Akılda Meydana Gelmesi	158
Akledilirler ile Dış Âlem Arasında	
Bulunan Mutabakat İlişkisi	160
BEHMENYÂR FELSEFESİNDE İKİNCİ AKLEDİLİRLER...	162
Behmenyâr'ın Akledilirler Anlayışı	162
Behmenyâr'ın İkinci Akledilirler Anlayışı	163
Tanım ve Özellikler	163
İkinci Akledilirler ile Mantık İlmi	
Arasında Bulunan İlişki	165
İkinci Akledilirler Başlığı Altında Ele Alınan	
Kavramların Felsefi Kavramları da İçine	
Alacak Şekilde Genişletilmesi	166
Behmenyâr'ın Felsefi Akledilirler Anlayışı	167

Behmenyâr Felsefinde Felsefi Akledilirlerin Yeri.....	168
Felsefi Akledilirlerin Birinci Akledilirlerden	
Ayırt Edilmesi	168
Felsefi Akledilirlerin İkinci Akledilirler ile	
İlişkilendirilmesinin Anlamı ve Sonuçları.....	170
Felsefi Akledilirlerin Diğer Özellikleri	177
Haricî Olmama	177
Vücut ile Aynılık ve Yakınlık.....	177
Bazı Felsefi Akledilirlerin Araz Olması	179

BÖLÜM II

AKLİ İTİBARLAR OLARAK FELSEFİ AKLEDİLİRLER

AKLİ İTİBARLAR ANLAYIŞININ ZEMİNİ	
OLARAK GAZZÂLÎ VE FAHREDDİN RÂZÎ'NİN	
AKLEDİLİRLER ANLAYIŞI.....	182
SÜHREVERDÎ FELSEFESİNDE İKİNCİ AKLEDİLİRLER...	184
Sıfatların Taksimi	184
İkinci Akledilirler Tabiri.....	188
İkinci Akledilirlerle Benzer Olan İstihlamlar ve Anlamları.....	189
İkinci Akledilirler Başlığı Altında Zikredilen Kavramlar	191
Mahmul Olmaları Açısından Bütün	
Kategoriler ve Yüklemler.....	191
Mahiyetsel Olan Bazı Kategori ve Kavramlar	192
Basit Şeylerin Cins ve Fasılları ve Bunların	
Kategoriler Altında Kullanılması	192
Yokluğa Dair Şeyler.....	193
Mantiki Kavramlar	194
Felsefi Akledilirler.....	194
Kıstas ve Ölçüt Meselesi: Bir Kavramın	
İtibari mi Haricî mi Olduğunu Tespit	
Etmenin Yolu Nedir?	196
Sühreverdi Felsefesinde Felsefi Akledilirler.....	205
Felsefi Akledilirlerin İtibarılığı veya	
Bunların İkinci Akledilirler Başlığı	
Altında Ele Alınmasının Anlamı	205

Sıfatların Zihni ve Harici Olarak	
Taksim Edilmesinin Anlamı.....	206
İkinci Akledilirler ve Benzeri İstilahların Anlamı.....	206
İtibari Kavramları Ayırt Etmek İçin	
Kullanılan Kıtasın Asıl Hedefi.....	207
Vücudun Hariçte Arız Olduğu Şeyle Aynı	
Olduğu Varsayımının Reddi: Vücut Arız	
Olduğu Şeyin Aynısı Değildir.....	208
İtibari Kavramların Harici Şeylere	
Yüklenmesinin Nasıllığı: Mutabakat Meselesi.....	213
Felsefi Akledilirlerin Salt Zihni ve İtibari	
Olmasına Yöneltilen Bir İtiraz ve	
Sühreverdî'nin Buna Cevabı.....	214
Felsefi Akledilirlerin Harici Şeylere	
Yüklemesi ile İtibari Olmaları Arasında	
Bulunan İlişkinin Nasıllığı.....	217
İtibari Kavramlar Olarak Felsefi Akledilirlerin Harici	
Şeylere Yüklenmesinin Anlamsız Olmaması.....	222
NASİRÜDDİN TÛSÎ FELSEFESİNDE	
İKİNCİ AKLEDİLİRLER.....	225
Tûsî'nin İkinci Akledilirler Anlayışı.....	225
Tanım ve Özellikler.....	225
İkinci Akledilirlerle Eş Anımlı Olan Diğer İstilahlar....	229
İkinci Akledilirler ve İtibari Başlığı	
Altında Ele Alınan Kavramlar.....	232
Mantiki Kavramlar.....	232
Bazı Kategoriler ve Mahiyetsel Kavramlar.....	233
Felsefi Akledilirler.....	233
Diğer Bazı Kavramlar.....	235
İkinci Akledilirlerin İtibari Olmasının	
Sebebi: Tûsî'nin Delil ve Kıtası.....	235
Tûsî'nin Felsefi Akledilirler Anlayışı.....	236
Felsefi Akledilirlerin İkinci Akledilir ve	
İtibari Olmasının Anlamı.....	236
Salt Zihni Kavramlar Olarak Felsefi Akledilirler.....	237
Felsefi Akledilirlerin Hariçle İrtibatlı	
Olduğuna Dair İfadeler ve Bunların	
Nasıl Anlaşılması Gerektiği Meselesi.....	242